

Gemeente *B*oortmeerbeek

TRANSPORT XX

Boortmeerbeek

WANDELBROCHURE

Praktische informatie

- Parkeergelegenheid: Parking aan het station van Boortmeerbeek.
- Parcours: Het parcours loopt over normale verharde bestrating (incl. voetpaden); slechts een klein gedeelte gaat via een verharde veldweg. Aangepast schoeisel bij regenweer is noodzakelijk. Toegankelijk voor kinderwagens en rolstoelgebruikers.
- Afstand: 6,1 km
- Geleide wandelingen: Groepswandelingen mogelijk. Aanvragen bij Marc Michiels, coördinator herdenking Transport XX mm.michiels@telenet.be
- Meer info: Gemeente Boortmeerbeek
Administratief centrum
Pastorijstraat 2
3190 Boortmeerbeek
T 015/51 11 45

Historiek

In 1940 leven er in België circa 70.000 joden. Daarvan zijn er 24.916 gedeporteerd via de Dossinkazerne in Mechelen en 5.034 via het Franse Drancy nabij Parijs.

Vanaf de zomer van 1942 tot de zomer 1944 verlaten 28 treintransporten het verzamelkamp Dossin.

Van hieruit worden joden en zigeuners om raciale redenen naar Oost-Europa gedeporteerd. Hun bestemming is meestal Auschwitz.

Kazerne Dossin

Op 19 april 1943 vertrekt het Transport XX, ook vroeger het XXste Konvooi genoemd, met 1.636 slachtoffers. Daarvan zullen 232 personen proberen het transport voor de grensovergang te ontvluchten. Onder de resterende 1.404 gedeporteerden bevinden zich 242 kinderen. Transport XX vervoert de jongste van alle joodse gedeporteerden. Suzanne Kaminsky (nr. 215) is slechts enkele weken oud. Ze is geboren op 11 maart 1943.

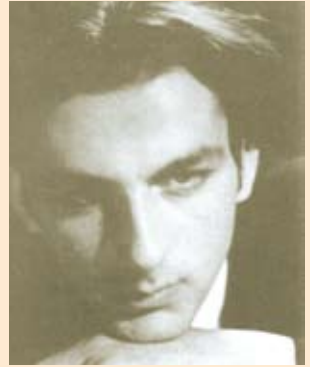
Gewapend met één revolver, een stormlamp en rood papier verplichten drie jonge studenten van het Atheneum te Ukkel, Georges Livschitz, Robert Maistriau en Jean Franklémon de trein te stoppen op het traject Mechelen - Leuven tussen Boortmeerbeek en Haacht. Dit is een uniek feit in de geschiedenis van de Holocaust. Nergens in Europa is een bevrijdingsactie uitgevoerd op een jodentransport tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Robert Maistriau

Jean Franklemon

Georges Livschitz

Het Transport XX wordt begeleid door een commando van de Schutzpolizei dat speciaal uit Duitsland werd overgebracht. Het bestaat uit een officier en 40 manschappen. Ondanks deze bewaking slaagt Robert Maistriau erin één treinwagon te openen. Zeventien mensen wagen het te vluchten. Terwijl de trein verder rijdt, kunnen nog tientallen gedeporteerden ontsnappen uit andere treinwagons. Zagen, vijlen, tangen en ander materiaal dat verstopt werd in het stro, maken het mogelijk enkele treinwagons van binnenuit te openen. In het totaal kunnen 232 personen ontsnappen uit dit transport – 87 gedeporteerden worden terug gevat en op een volgend transport gezet – 26 gevluchte personen worden gedood en 119 gedeporteerden slagen in hun ontsnapping. De jongste vluchteling is amper elf jaar en heet Simon Gronowski. Ook Regine Krochmal, een achttienjarige verpleegster uit het verzet, zal kunnen ontvluchten. Met een broodmes zaagt ze de houten stangen door die voor het verluchtingsgat zijn aangebracht. Ze springt uit de rijdende trein even vooraleer hij tot stilstand wordt gedwongen. Beide personen hebben de oorlog overleefd.

Auschwitz-Birkenau, het uitroeiingskamp gezien vanuit de hoofdcontrolepost boven de dodenpoort.

Op 22 april 1943 komt de trein aan te Auschwitz - Birkenau. Er worden tijdens de selectie slechts 521 stamnummers toegekend. Van deze mensen die nummers kregen, zullen er slechts 152 de oorlog overleven. De overige 883 gedeporteerden verdwijnen zonder ook maar één enkel spoor na te laten. In de kamparchieven is niets

terug te vinden. Of toch wel. Blijkbaar hebben de gedeporteerden bij hun aankomst te Auschwitz het de SS-administratie zeer moeilijk gemaakt. Een telex van 29 april 1943 van de Reichssicherheitsdienst aan E. Ehlers, SS-Obersturmbannführer en chef van de Sipo-SD in België, doet veronderstellen dat er moeilijkheden waren bij hun aankomst.

“Het kamp Auschwitz herhaalt, om voor de hand liggende redenen, zijn verzoek om op geen enkele manier voor hun vertrek de joden die op het punt staan geëvacueerd te worden ook maar de minste verontrustende mededeling te doen over de plaats waar en de wijze waarop ze zoals voorzien gebruikt zullen worden. Ik vraag u hiervan akte te nemen voor tenuitvoerlegging. In het bijzonder dring ik aan op permanente orders aan de escorte om tijdens de reis geen enkele toespeling te maken, die aanleiding zou kunnen geven tot het oproepen van enigerlei verzet bij de joden, en geen enkel vermoeden op te wekken over de wijze waarop ze zullen gehuisvest worden. Wegens dringend uit te voeren werken, moet Auschwitz er belang aan hechten dat de ontvangst der transporten en hun latere indeling zoveel mogelijk probleemloos verlopen.”

(Telex van 29 april 1943)

De geruchten over de “Endlösung” hebben klaarblijkelijk weerstand en opstandigheid opgeroepen bij de gedeporteerden.

Het Transport XX was een speciaal transport. Het was vooreerst een uitzonderlijk groot transport (1.636 personen). De mensen werden voor de eerste maal in beestenwagens vervoerd. Bij vorige transporten waren het steeds derde klasse treinwagens waardoor gedeporteerden makkelijker via de ramen konden ontvluchten.

Ook werden de schuifdeuren bij dit transport hermetisch vergrendeld met prikkeldraad.

Na de aanval op het XXste transport werd het Duits commando versterkt met soldaten uit de wachtcompagnie van de dienst te Brussel. Zij reisden mee tot aan de Duitse grens.

19 april 1943, de dag van de actie tegen het XXste transport is erg symbolisch omdat deze actie samenvalt met de opstand in het getto van Warschau.

Herdenkingsplaat Transport XX aan het station van Boortmeerbeek

Wandelroute

Afstand	Route
0 m	VERTREKPUNT: Station van Boortmeerbeek herdenkingsmonument Transport XX.

Stopplaats 1

Bij opzoeken ter voorbereiding van de tentoonstelling “150 jaar spoor” van de Heemkring Ravensteyn Boortmeerbeek, ontdekte Robert Korten, de toenmalige voorzitter van de Heemkring, dat op het grondgebied van de gemeente Boortmeerbeek een jodentransport werd tegengehouden. In 1992 kwam hij toevallig in contact met een joodse verpleegster, Regine Krochmal die hier te Boortmeerbeek uit Transport XX ontsnapte. Dank zij haar contacten met de joodse gemeenschap en met directeur-generaal van het Joods consistorie van België, Michel Laub, kwam er beweging in het Transport XX - project. De toenmalige “Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen” (N.M.B.S.) werd bereid gevonden om gratis de gedenkplaat (sporen en dwarsliggers) te leveren en te plaatsen. Het gemeentebestuur en de Heemkring van Boortmeerbeek gaven de nodige logistieke steun. De gedenkplaat werd op 16 mei 1993 onthuld tijdens de eerste herdenking n.a.v. de 50ste verjaardag van de aanval op Transport XX .

Aan het monument de spoorwegovergang oversteken en onmiddellijk rechts de spoorlijn volgen via de *Nieuwe weg*. Je wandelt parallel met de spoorlijn.

200 m De Nieuwe weg gaat over in de Lange Bruul. Je slaat links af en draait onmiddellijk rechts de Broekstraat in.

400 m De Broekstraat maakt na 150 meter een bocht van 90° naar links. Je laat de spoorlijn dan achter jou liggen. De asfaltbaan gaat over in een veldweg.

Stopplaats 2

“De gedeporteerden wierpen briefjes uit de wagons in de hoop dat ze hun familieleden of vrienden nog konden informeren over hun vertrek. Ik weet nog goed hoe we briefjes vonden tussen de sporen in het station maar ook langs de spoorlijn waar veel huizen stonden. Daar was de kans groot dat ze gevonden werden. De eerste briefjes die ik gevonden heb lagen in het station van Boortmeerbeek. De stationschef van Boortmeerbeek, Alfons Van Look, had veel schrik van de Duitsers. De eerste brieven heb ik aan hem moeten afgeven. Daarna is het anders gelopen. De eerste twee brieven heb ik in de brievenbus gestoken van de post in het dorp. De postmeester was Florimond Guldentops. Ze noemden hem toen “Flore Salle”. Die moet gezien hebben dat ik brieven van gedeporteerden postte. Florimond sprak mij aan. “Als je nog zulke brieven hebt, geef ze dan aan mij.” Bij die brieven zaten gefrankeerde maar ook ongefrankeerde brieven. Ik heb ongeveer vijftien brieven aan de postmeester bezorgd. Ook werkmannen aan het spoor deden dat. Er werd over die dingen niet gesproken uit vrees om moeilijkheden te krijgen met de bezetter. In die tijd had iedereen schrik”.

(Jos Janssens, berichtenbesteller bij de Belgische Spoorwegen)

500 m Een kleine vijftig meter na de bocht kom je aan een splitsing. Rechts staat een bord van Natuurpunt. Je volgt de pijlen van het *Ronsdonkveldpad* en het knooppunt 21 en slaat hier rechts de veldweg in.

700 m Je wandelt tussen de weiden en loopt na 200 meter vlak op een bos. Je gaat het bos NIET in maar draait mee met de veldweg naar rechts. Je volgt de pijl van het *Ronsdonkveldpad*. Je wandelt zo tot aan de spoorlijn, draait daar mee met de veldweg naar links en stapt gedurende 400 m langs de spoorweg tot aan de spoorwegovergang.

1.200 m De spoorwegovergang vormt het fietsenknooppunt 21. Je steekt de spoorweg NIET over maar blijft links van de spoorweg en wandelt rechtdoor. De *Broekstraat* gaat hier over in de *XXste-Konvooistraat*.

Stopplaats 3 - Hier op deze plaats is Regine Krochmal uit de trein gesprongen. Het spoorweghuisje waarvan sprake is na de oorlog gesloopt.

“De trein vertraagt, ik spring ...en de trein stopt. Geratel van handmitrailleurs ... woest gebrul van Duitsers. Vermoedelijk zijn er nog andere ontsnappingspogingen. Ik druk me met alle kracht tegen - of is het in - de grond en verlies alle notie van tijd. Roerloos blijf ik liggen ... durf nauwelijks te ademen. De minuten gaan voorbij alsof het uren waren. Plotseling zet de trein weer aan. Behoedzaam kom ik overeind ... het mes in de hand. Het huisje van een overwegwachter is vlakbij. In dat huisje zit een jongeman. Ik sluip tot bij hem en vertel hem dat ik joods ben, dat ik uit de trein gesprongen ben en dat ik hulp nodig heb. Zonder ook maar iets te antwoorden legt hij zijn vinger op zijn mond om me duidelijk te maken dat ik moet zwijgen. Hij neemt me bij de arm en brengt me naar een weide achter het station waar een aantal hooimijten staan. Vliegenvlug duwt hij mij in een van die hooimijten en dekt me toe met hooi. IJlings rent hij terug naar zijn huisje”.

(Regine Krochmal, verpleegster, ontsnapte uit Transport XX in Boortmeerbeek)

2.000 m Je volgt nu een hele tijd de XXste-Konvooistraat. Na ongeveer 800 meter loopt de spoorlijn op een iets verhoogde berm. Links en rechts zijn er bosjes. Je blijft de spoorweg nog steeds volgen tot waar het spoor enigszins naar links begint af te buigen.

Stopplaats 4 - Hier werd de wagon van het transport geopend door Robert Maistriau en kon Hena Wasynk ontsnappen.

“Aanvankelijk was ik volkomen verstijfd. Dan rende ik naar de eerste de beste wagon. In mijn linkerhand hield ik de zaklamp en met de rechterhand moest ik met de tang aan de gang. Ik was heel opgewonden en vond het veel te lang duren voordat ik de draad had doorgeknipt waarmee de grendel van de schuifdeur was beveiligd. Eindelijk had ik de zware deur van de veewagon opengeschoven. Met mijn lamp scheen ik het rijtuig in. “Uitstappen, uitstappen” riep ik en ik spoorde hen aan “schnell, schnell, fliehen sie!” Ik probeerde het slot van de volgende wagon open te

krijgen. De zaklamp had ik in mijn broekzak gestopt zodat ik beide handen vrij had. Zo kon ik beter met de tang werken. Maar ik had geen tijd meer. Er werd al geschoten. In het heldere maanlicht was ik een ideale schietschijf. Ineengedoken rende ik naar het struikgewas, waar een groepje ontsnapten op me wachtte. Ik schreeuwde hen toe dat ze plat op de grond moesten gaan liggen”.

(Robert Maistriau, aanvaller van het Transport XX)

“De avond van Pessach 1943 om 18u30 heeft men ons aan boord gebracht van het beroemde XXste Transport. Ik weende, denkend aan mijn kinderen die ondergedoken zaten. Op het moment dat de trein stopte, rond 21u30, wisten we niet waar we waren. We hadden geen idee wat er gebeurde. Geschreeuw, geduw,plotseling riep een jongeman aan het verluchtingsraam: “Langs hier, langs hier!” en een jonge weerstander opende de deur van onze wagon. Hij gaf ons geld en riep naar ons: “Red jullie”. Ik had schrik, durfde niet te springen maar bedacht me. Als ik nu niet spring, dan blijven mijn kinderen helemaal alleen achter. De Duitsers begonnen te schieten. Ik sprong en verborg me in een talud toen een man riep: “Blijf niet samen, wees stil en verspreidt u!”

(Hena Wasynk, moeder van twee ondergedoken kinderen die ontsnapte uit Transport XX in Boortmeerbeek)

3.000 m Aan de spoorlijn staat een groot (dubbel) metalen seinsignaal. Vlak er tegenover, links van de weg, staat een blauw bord met de verwijzing dat hier de trein gestopt werd.

Stopplaats 5 - *Op deze plaats werd de locomotief van het Transport XX gestopt.*

“In de omgeving was aan de ene kant van de sporen een bos en aan de andere kant een veld. Het was donker. Plots zag ik een rood licht in de sporen staan. Ik kon heel goed zien dat het geen licht van de spoorweg was maar ik ben toch gestopt. Zodra ik stil stond begon men vanuit het bos te mitrilleren. Toen begreep ik waarom dat rode licht daar stond. ...het duurde niet lang of de Duitse officier en twee soldaten kwamen mij roepen. Ik moest bij hen komen langs de kant van het veld, beschermd

door de locomotief. De officier moest weten waarom ik gestopt was. Ik zei: “Als er een rood licht staat moet ik stoppen.” “Wat een licht is dat, wat is de betekenis ervan?” vroeg hij toen. Ik zei dat ik het niet wist, maar dat ik voor ieder rood licht verplicht was te stoppen. Na enige tijd hield het schieten op. Toen moest ik voorop langs de sporen gaan, naar het licht toe. De twee soldaten achter mij met hun geweer op mij gericht en daar achter de luitenant. Wij waren nog niet aan het licht gekomen toen het schieten herbegon. Vanuit de laatste wagen schoten de Duitse soldaten nu ook terug. Ik liep terug om weer achter de locomotief te schuilen waar de officier en de twee soldaten reeds zaten. Na een tijdje kregen de twee soldaten het bevel om het licht kapot te schieten”.

(August Buvens, machinist Transport XX)

Je keert terug en loopt de XXste-Konvooistraat af in tegengestelde richting, tot aan de spoorwegovergang (knooppunt 21)

4.300 m Terug aan de spoorwegovergang draai je links af en steek je nu de spoorweg over en ga je tot aan de splitsing met de Wespelaarsebaan.

Stopplaats 6

Wat is er na 19 april 1943 met de ontsnappen van Transport XX gebeurd? Regine Krochmal wordt na haar ontsnapping voor een tweede maal gevangen genomen. Eerst wordt ze opgesloten in het Fort van Breendonk. Drie dagen later belandt ze weer in de Dossin-kazerne. Daar wordt ze opgesloten in een van de cellen die bestemd zijn voor politieke gevangenen. Ze wordt door gevangenen bevrijd op 3 september 1944. Simon Gronowski is als elfjarige jongen uit de trein gesprongen in

de buurt van Berlingen, een gehucht van Borgloon. Na zijn thuiskomst in Brussel is hij ondergedoken bij verschillende Belgische families tot aan de bevrijding. Zijn moeder en zuster heeft hij nooit meer teruggezien. Zijn vader, die gebroken was door verdriet, is gestorven in juli 1945. Simon is advocaat geworden. Hena Wasynk en haar twee zontjes hebben de oorlog overleefd. Zij is in 1946 hertrouwd met Benjamin Moszkowitz. Ze is overleden op 28 november 1996.

Je draait rechts af en loopt de *Wespelaarsebaan* af in de richting van het dorpscentrum. Je ziet na een tijdje in de verte de kerktoren van Boortmeerbeek.

5.900 m Op de dorpsplaats draai je onmiddellijk rechts vóór de kerk. Aan de splitsing achter de kerk ga je rechts de *Brouwersstraat* in. Links zie je het gemeentehuis van Boortmeerbeek.

6.100 m Je bent terug op het vertrekpunt aan het station van Boortmeerbeek. Vlak tegenover zie je café 'De Warande'

Stopplaats 7

De drie aanvallers keerden na de aanval per fiets gewoon terug naar Brussel. Youra Livchitz, de leider van het drietal, werd een paar weken later opgepakt door de Gestapo en naar de Louizalaan overgebracht. Hij kon er op een vrij spectaculaire wijze ontsnappen. Maar op 26 juni 1944 werd de auto van de gebroeders Livchitz door de Feldgendarmarie gecontroleerd en werden ze beiden naar Breendonk afgevoerd. Youra Livschitz werd er gefusilleerd op 17 februari 1944.

Jean Franklemon werd op 7 augustus 1943 gearresteerd. Hij werd opgesloten in Breendonk en daarna overgebracht naar het concentratiekamp Sachsenhausen-Oraniënburg. Hij overleefde de oorlog en werd musicus in een philharmonieorkest in het toenmalige Oost-Duitsland. In 1977 stierf hij een natuurlijke dood.

Robert Maistriau kon aanvankelijk ontsnappen aan de Gestapo en dook onder in de Ardennen. Hij werd leider binnen de bekende verzetsgroep "Groep G" waar hij verantwoordelijk was voor de organisatie en de rekrutering. Zeven maanden later, in maart 1944, werd hij gearresteerd en naar Breendonk overgebracht. Hij werd met het transport van 4 mei 1944 naar Buchenwald afgevoerd. Aanvankelijk was hij dwangarbeider in het kamp van Dora-Mittelbau, tot hij door een longontsteking op de ziekenboeg van Harzungen terecht kwam. Uiteindelijk werd Robert Maistriau in Bergen-Belsen door de Amerikanen bevrijd. Hij emigreerde in 1947 naar Congo en werd er zaakvoerder van een winkelketen. In 1963 start hij een veefokkerij dat uitgroeit tot een bedrijf met 3.800 runderen. Na 48 jaar moet hij Congo verlaten om gezondheidsredenen, waarna hij zich terug in België vestigde.

Fietstocht Mechelen - Breendonk

Deze fietstocht vertrekt vanuit het Joods Museum van Deportatie en Verzet en verbindt het voormalige SS-verzamelkamp van Mechelen, de Kazerne Dossin, met het Fort van Breendonk. Je fietst 21 kilometer door Mechelen en langs de boorden van Zenne, Dijle, Rupel en het Kanaal van Willebroek.

Meer informatie: Joods Museum van Deportatie en Verzet
Goswin de Stassartstraat 153 - 2800 Mechelen
T 015/29 06 60, jmdv@telenet.be

Andere wandelingen in Boortmeerbeek

Wandeling Pikhakendonk

Deze wandeling leid je langs unieke landschapselementen die doorheen de eeuwen door de Dijle zijn gevormd: zandophopingen (donken), afgesneden rivierarmen (coupures), zomer- en winterbeddingen, oeverwallen, enz. Heel opvallend zijn de prachtige haagkanten en bomenrijen, waaraan het gebied zijn naam dankt. Pikhaken is afkomstig van de 'pik-hagen', wat verwijst naar de doornen van de mei- en sleedoornstruiken die in het gebied rijkelijk aanwezig zijn.

Het natuurleerpad is ongeveer 2 km lang. De weg is aangegeven met blauwe paaltjes. De grote wandeling (7 km) geeft je een vollediger beeld van het gebied. Het wordt aangeduid met groene paaltjes.

Geleide wandelingen voor groepen kunnen aangevraagd worden bij
Natuurpunt: T 015/62 17 60

Vertrekpunt: Cultuurhuis in de Ravesteinstraat te Hever.
Afstand van de wandeling: 7 km (2 km)

Wandeling Boortmeerbeeks Broek

Het Broek is gelegen in het noorden van de gemeente, in de Leibeekvallei. Het sluit aan bij het natuurgebied Pikhakendonk in Boortmeerbeek.

Vertrekpunt: Dorpplaats.
Afstand van de wandeling: 5,5 km

Drie Toren Wandeling

Deze wandeling loopt door de mooiste natuurgebieden van de gemeente en doet bovendien enkele historische gebouwen aan, waaronder de drie kerken: Heilige Familie Schiplaken, Onze-Lieve Vrouw Hever en Sint Antonius abt (Boortmeerbeek).

Vertrekpunt en parkeerplaats: Sint-Antoniuskerk, Dorpplaats Boortmeerbeek.
Afstand van de wandeling: 12 km

De drie handen op deze zuil zijn niet enkel een symbool van strijd tegen onverdraagzaamheid, discriminatie, geweld en marteling, maar ook een teken van hoop en solidariteit.

Het herdenkingsmonument van beeldhouwer Etienne Desmet, kwam tot stand op initiatief van het Joods Museum van Deportatie en Verzet te Mechelen en van Maurice Tzwern, zoon van Hena Wasyng.

Colofon

Tekst: Marc Michiels

Foto's: JMDV en Marc Michiels

Druk: Drukkerij Eraly - Tremelo

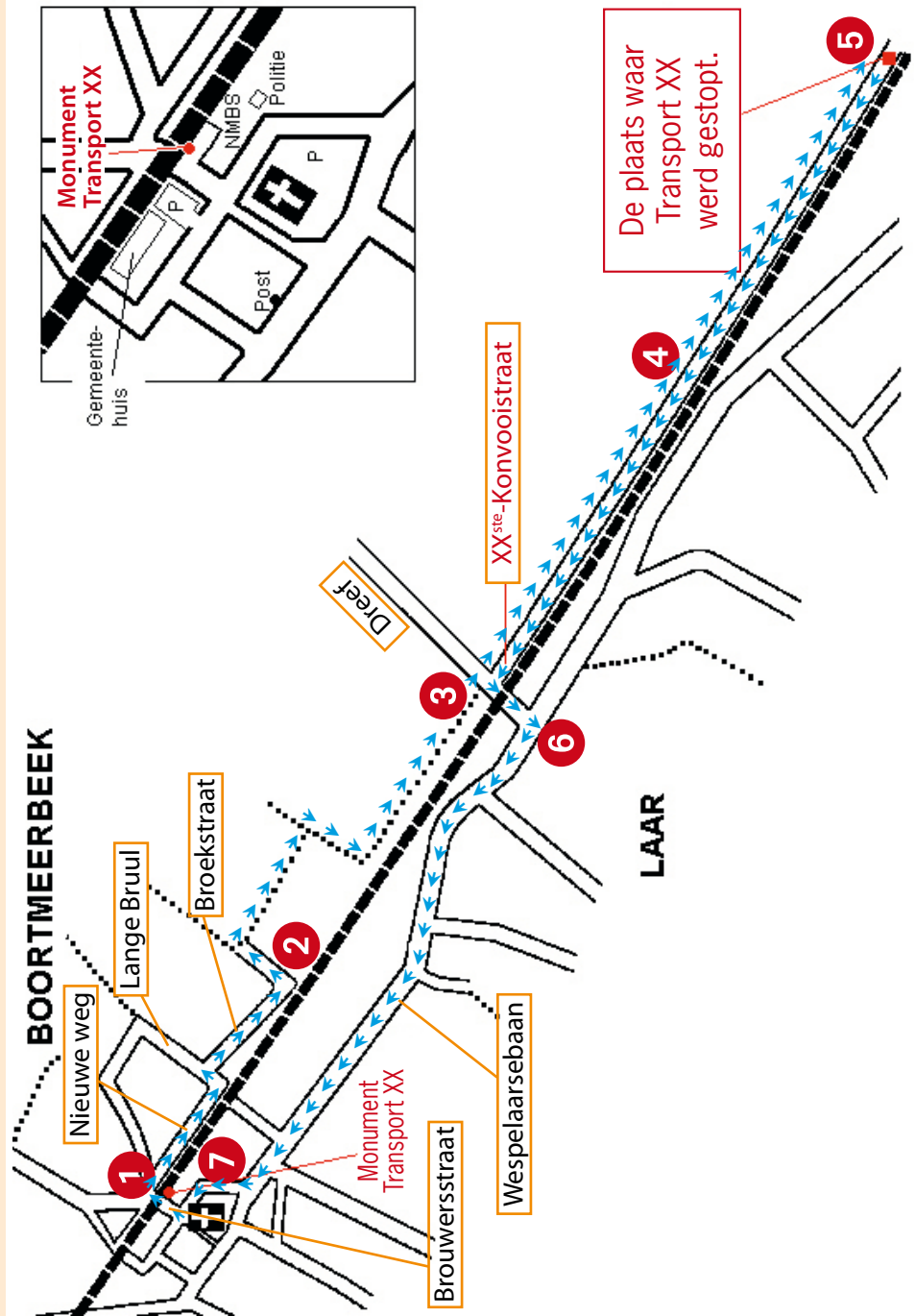
Met dank aan Robert Korten(†), Marjou Schreiber(†), Marjan Verplancke, Eric Van Berghen en het Joods Museum van Deportatie en Verzet (JMDV)

Verantwoordelijke uitgever: Gemeentebestuur Boortmeerbeek, Pastorijstraat 2, 3190 Boortmeerbeek.

Wettelijk depot :

Website: <http://users.telenet.be/holocaust.bmb>

BOORTMEERBEEK

De plaats waar Transport XX werd gestopt.